የሙስናወንጀሎችማስረጃምዘና፤ክስዝግጅትእናየክርክርክህሎት

መግቢያ

ሙስናወንጀሎችምንነት

- 1996 ኢፌዲሪየወንጀልህግ 404/4/
- አዋጅቁጥር 881/2007
- ወንጀሉከተፈጸመበትቀንአንጻር የ 1949 የወንጀለኛመቅጫህግእነአዋጅቁጥር 214/74 ድንጋጌዎች

የሙስናወንጀሎችባህሪያት

- በሙያውየጠለቀእውቀትባላቸውባለሞያዎችየሚፈጸም
- ኢኮኖሚያዊተጽዕኖከፍተኛነት
- ማህበራዊተጽዕኖውሰፊነት

ማስረጃ ምዘና

- ከጥቆማመቀበልጀምሮ
- በምርመራማስረጃመሰብሰብሂደት
- በመዝገብላይውሳኔመስጠት
- ክርክሩማጠቃለያድረስ

ማስረጃ መምረጥ

መነሻነጥቦች

- ጉዳዩንበቀጥታየሚያውቁትንምስክሮች
- ለጉዳዩአግባብነትያላቸውንሰነዶችብቻ
- ሙያዊማብራሪያበሚሹነጥቦችየባለሙያምስክርነት
- የላብራሪምርመራ ፤/አሻራ፤ፊርማወይምጽሁፍማመሳከር፤የተደለዘጽሁፍስለመኖሩ፤

  የቃጠሎምርመራ፤የበርቁልፍምርመራ፤የኬሚካልምርመራ....
- የአዲትምርመራ

- የተጠላፊንእምነትቃልህገመንግስታዊመብቱንባከበረመንገድየተገኘመሆን፤በወ/መ/ስ/ስ/ህ 27 መሰረትየተሰጠቃል በ 35 መሰረትእንዲሰጥማድረግ

  ከተጠረጠረበት /ሊከሰስ ይችልበታል ተብሎ በሚገመተው ድንጋጌ አንጻር

- የወንጀል ድርጊቱ በማን እንደተፈጸመ
- መቼ እንደ ተፈጸመ
- የወንጀሉ አፈጻጸም
- ምን ያህል ጉዳት/ጥቅም
- ከአንድ በላይ ተጠርጣሪዎች ካሉ ስለእያንዳንዱ ተጠርጣሪ ተሳትፎ የሚገልጽ
- ተጠርጣሪው ድርጊቱን አለመፈጸሙን ወይም በተሳታፊነት የማይመለከተው መሆኑን የሚረያረጋግጡ

ማስረጃ በአግባቡ ካልተመረጠ ሊያስከትሉ የሚችሉት ተጽዕኖዎች

- የወንጀል ድርጊቱን የፈጸመው ማን እንደሆነ መለየት አለመቻል
- ድርጊቱን ሆነ ብሎ እንደፈጸመው ማስረዳት አለመቻል
- በወንጀል ድርጊቱ ተሳታፊ የነበሩትን ሁሉንም ማስቀጣት አለመቻል /ከፊሎቹ ነጻ እንዲሆኑ ያደርጋል/
- በቀለለ ድንጋጌ ተጠያቂ እንዲሆኑ ያደርጋል
- የማይመለከተው ሰው በተጠርጣሪነት እንዲከሰስ ያደርጋል
-

ክስ ስለማዘጋጀት

- በወንጀሉተሳታፊየሆኑትንማንነትመለየት
- እንደተሳትፏውበማስረጃሊረጋገጥየሚችለውንድንጋጌመምረጥ
- በወንጀልህጉአንቀጽ 60 እና 61 ን ታሳቢያደረገተደራራቢክሶችሁሉመጥቀስ
- በወ/መ/ስ/ስ/ ህግቁጥር 111 ና ተከታዮቹአግባብየተሟላክስመመስረት፤
- በወ/መ/ስ/ስ/ ህግቁጥር 130 የተመለከቱትጉድለቶችንማስወገድ
- የእያንዳንዱተጠርጣሪተሳትፎበግልጽመጠቀስ
- የከበደንዑስአንቀጽሲመረጥየተመረጠበትንምክንያትበወንጀሉዝርዝርላይበግልጽማመላከት
- የሰውምስክሮችእንደሚመሰክሩትጭብጥተመሳሳይነትበቅደምተከተልማስቀመጥ

- የሰነድማስረጃውንምንነትገላጭበሆነአገላለጽመመዝገብ

በክስ አመሰራረት ላይ የሚስተዋሉ ግድፈቶች

- የእያንዳንዳቸው ተጠርጣሪዎች የወንጀል ተሳትፎያ አለመዘርዘር፤
- ንዑስ አንቀጽ አለመጠቀስ፤
- ከአንድ በላይ ተከሳሽ ሆነው ግንኙነታቸውን የሚያመላክት አንቀጽ አለመጠቀስ፤
- በተከሰሰበት ድንጋጌ ላይ የሰፈረው ማቋቋሚያ ፍሬነገር እና ተከሳሹ ፈጸመ ተብሎ በክሱ የተዘረዘረው ድርጊት ያለመጣጣም፤
- በወ/መ/ስ/ስ/ ህግ ቁጥር 111 ና ተከታዮቹ ያለመሟላት*
- በንዑሥ ቁጥሮች መምረጥ ዙሪያ ወጥ የሆነ መስፈርት ያለመኖር /ያለመተግበር/
- የጉዳት/ጥቅም መጠን ያለመገለጽ

የችሎት ክርክር ከህሎት

ቅድመ ክስ ክርክር

- መርህ ፡-አዋጅ ቁጥር 434/1997 አንቀጽ 35
- አላማ፡- አዋጅ ቁጥር 434/1997 አንቀጽ 36/1/
- ሂደት፡-አዋጅ ቁጥር 434/1997 በ አዋጅ ቁጥር 882/2007 እንደተሻሻለ ከአንቀጽ 36/2/ እስከ 41

የዋስትና ክርክር

ተፈጻሚነት ያላቸው ህጎች

አዋጅ ቁጥር 434/1997 አዋጅ ቁጥር 882/2007 እንደተሻሻለ አንቀጽ 4-6

- አንድ ድንጋጌ ከሆነ ከ 10 አመት በላይ የሚያስቀጣ ሲሆን
- ከአንድ በላይ ድንጋጌ ሆኖ እያንዳንዳቸው ከ 10 አመት በታች ከ 4 አመት በላይ የሚያስቀጡ ሲሆን ድምሩ ከ 10 አመት በላይ የሚያስቀጣ ሲሆን
- በአንቀጽ 4/2/ የተመለከቱት ሁኔታዎች መኖራቸውን ወይም ሊከሰቱ መቻላቸውን ፍርድ ቤቱን ሊያሳምን በሚችል አግባብ በማሳየት
- በወ/መ/ስ/ስ/ ህግ ቁጥር 74 መሰረት በዋስ ከተለቀቀ በኋላ አዲስ ነገር ሲገኝ

የክስ ተቃውሞ ክርክር

የሚዘወተሩ የክስ ተቃውሞ ክርክሮች

- የድርጊት ፤የህግ እና የህሳብ /ሞራል/ ክፍል አልተሟሉም
- ወንጀሉ የተፈጸመበት ቀን፤ቦታ ጊዜ አልተጠቀሰም /በተለይ ተከታታይነት ላላቸው ድርጊቶች/
- የተበዳዩ ማንነት አልተገለጸም
- በተደራራቢ ድንጋጌ ልከሰስ አይገባም /በአንድ ወንጀል መፈጸም ሀሳብ የተፈጠመ ነው/
- በክሱ ላይ ያለኝ ተሳትፎ አልተገለጸም
- ፈጸምክ የተባልኩትን ድርጊት የሚመለከት ተግባር በስራ መዘርዝሬ ላይ አልተመለከተም
- ልከሰስ የሚገባው በሌላ ድንጋጌ ነው
- የከሰሰኝ ተቋም ክሱን ለመመስረት ስልጣን የለውም
- በፍ/ሄር ወይም በዲሲፕሊን ተወሰኗል፡

መልስ በመስጠት ክርክር ላይ የሚነሱ ነጥቦች

- በወ/መ/ስ/ስ/ ህግ ቁጥር 130 እና ለክስ ተቃውሞ የሚሆኑ ነጥቦች አለመሆን
- በማስረጃ መሰማት የሚጠራ ጉዳይ መሆን፤
- በክሱ በግልጽ የተመለከቱ ፍሬ ነገሮች ሆነው እያለ የተቃውሞ ነጥብ መደረጉ፤
- በወ/መ/ስ/ስ/ ህግ ቁጥር 130 እንዲሁም በቁጥር 111 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች ላይ የተዘረዘሩት ጉድለቶች አለመኖራቸው /እንደ ጉዳዩ ተፈጥሮ የሚለይ/

መደበኛ ክርክር

የዐ/ህግ ምስክር ማስመስከር

ከችሎት በፊት

- ስለ ጉዳዩ በቂ ግንዛቤ መያዝ
- ምስክሮቹን ሪሄርስ ማድረግ
  - የዘነጉትን ማስታወስ
  - ከሰጡት ቀል በላይ ለማብራራት
  - ትኩረት ነጥቦችን እንዲለዩ ማድረግ

- በምስክርነት ቃሉ ላይ ያለን ክፍተት ለመለየትና እርምጃ ለመውሰድ
- አስጠቂ ምስክር ካለ ለመለት
- ከምስክሮቹ መካከል መምረጥ አስፈላጊ ሲሆን ለመለየት

በችሎት ላይ

- ወንጀሉን ለማቋቋም አስፈላጊ የሆኑት ፍሬ ነገሮች በምስክሮች መነገሩን እርግጠኛ መሆን
- የአንዱ ምስክር ቃል ከሌላው ምስክር ጋር እንዳይቃረን ጥረት ማድረግ
- ማን ምን እንዳደረገ ግልጽ ምስክርነት እንዲሰጡ ማድረግ
- ከተከሳሽ ወገን ስነስርአት ህጉን ያልተከተለ ጥያቄ ሲቀርብ መቃወም
- በአዋጅ ቁጥር 434/97 አንቀጽ 41/በኢ/ቁ 882/2007 እንደተሻሻለ/ አግባብ አስጠቂ ምስክር ከሆነ መርቶ መጠየቅ
- በተከሳሽ መስቀለኛ ጥያቄ የተበላሸ ምስክርነት በድጋሚ ጥያቄ ማስተካከል
-

ከችሎት በኋላ

ቀደም ሲል በክሱ ተጠቅሶ በቀረበው ማስረጃ ሊረጋገጥ ያልቻለ ፍረነገር ካለ ይህ በሚያስረዳ ማስረጃ ክፍተቱን ለመሙላት

ማስረጃ ማፈላለግ ከተገኘ በተጨማሪ ማስረጃነት ለፍርድ ቤቱ ማቅረብ።

መከላከያ ምስክር መስማት

ከችሎት በፊት ፡-

- የዐ/ህግ ማስረጃ ለመስማት የተደረጉ ዝግጅቶች
- ሊነሱ የሚችሉ መከራከሪያዎችን

ከቸሎት በኋላ ፡- የዐ/ህግ ክስንና ማስረጃን የሚሸረሽር በተጨማሪ ማስረጃ ሊደፈን የሚችል ክፍተት ካለ ለመድፈን መጣር

በችሎት ላይ

የሚዘወተሩ የመከላከያ ጭብጦች

- ተላለፍክ የተባልት መመሪያ ስራ ላይ አልዋለም

- አንደልክ የተባልኩትን ንብረት ባልታወቀ ሰው ተሰረቋል

የቅጣት አስተያየት ክርክር

የቅጣት አወሳሰን ማንዋል አጠቃም

መመሪያ ቁጥር 1/2002

- ከጥቅምት 1/2006 በፊት ለተፈጸሙ ንጀሎች

መመሪያ ቁጥር 2/2006

- ከጥቅምት 1/2006 በኃላ ለተፈጸሙላንጀሎች

ወንጀሉ በተፈጸመበት ወይም ክስ በቀረበበት ጊዜ ተፈጻሚነት ያለው *መመሪያ*

ደረጃ አወጣጥ

- ድንጋጌው ደረጃ የወጣለት ወይም ያልወጣለት ስለመሆኑ መለየት
- ደረጃ የወጣለት ከሆነ /ወ/ህግ 407/ እንደ መስፈርቱ በመመዘን ደረጃውን መለየት
    - ስልጣን
    - ጥቅም/ጉዳት
    - ከባድ አላማ
- ደረጃ ያልወጣለት ሲሆን
    - ለድንጋጌው አማራጭ ቅጣት ጠቀምጦ ከሆነ ተገቢውን መለየት
    - ከተመረጠው ቅጣት አንጻር ደረጃውን መለየት
    - ለተለያው ደረጃ ፍቅድ ስልጣኑን ማስላት
        - ✓ ለእስራት/ጽኑ እስራት ቅጣቱን ለ 4 መክፈል፥-
        - ✓ ለገንዘብ ቅጣት ቅጣቱን ለ 3 መክፈል

- የቅጣት ማክበጃ መጥቀስ

- የውርስ ትእዛዝ የሚያስፈልገው ጉዳይ ከሆነ ጥያቄውን ማንሳት

የይግባኝ ክርክር

ይግባኝ ዝግጅት

- ክሱ
- የክርክሩን ሂደት
- ውሳኔውን
- የቅሬታው ነጥብ

ይግባኝ ማሰማት /ለዐ/ህግ ይግባኝ/

- ይግባኙ ያስቀርባል አያስቀርብም ከመባሉ በፊት
- በይግባኝ ማመልከቻው ላይ ያሉትን ፍሬ ነገሮች በአጭሩ የስር ፍርድ ቤት የሰራውን ስህተት ጎላ ብሎ እንዲታይ ማድረግ
- ፍድር ቤቱ ለሚያነሳቸው ጥያቄዎች ማብራሪያ መስጠት

ከመልስ ሰጭ ጋር በችሎት የሚደረግ ክርክር

- ክርክሩ በቃል ስለሚደረግ ስለጉዳዩ የተሟላ ግንዛቤ ለመያዝ በቂ ዝግጅት ማድረግ
- ዐ/ህግ ክርክሩን ሲጀምር ነጥቦቹን በቅደም ተከተል ፤በግልጽ አገላለጽ፤በሚሰማ ድምጽ፤አመክኗዊ ትንታኔ መስጠት
- የቅሬታ ነጥቦቹ ላይ ትኩረት በመስጠት ፍረድ ቤቱን ሊያሳምን የሚችል ክርክር ማቅረብ
- መልስ ሰጭ /ተከሳሽ/ መልስ በሚሰጥበት ጊዜ ማስታወሻ በመያዝ ለእያንዳንዱ ክርክር አሳማኝ የመልስ መልስ ማቅረብ
- ፍርድ ቤቱ ለሚያቀርበው ጥያቄ በቂ ማብራሪያ መስጠት

ዐ/ህግ መልስ ሰጭ ሲሆን

- የይግባኝ ባይ ቅሬታ መለሻ በማድረግ በስር ፍርድ ቤት ክርክር የተደረገባቸው ነጥቦች ላይ በቃል ለመከራከር በሚያስችል መጠን በቂ ዝግጅት ማድረግ
- በማስረጃ የተረጋገጡ ፍሬነገሮችን በመዘርዘር የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ ትክክል መሆኑን ለይግባኝ ሰሚው ችሎት ማብራራት

- በይግባኙ ላይ የተነሱት የቅሬታ ነጥቦች በሁሉም ላይ ምላሽ መስጠት
- ፍርድ ቤቱ ለሚያቀርበው ጥያቄ በቂ ማብራሪያ መስጠት